

Реферат на тему: "Античні байки"

Тематично-літературні

РЕФЕРАТ

на тему:

Античні байки

Байка (грецьке айнос — глибоко думне оповідання, що потребує, як загадка, відповідного тлумачення; згодом також апологос-"притча", як жанр народної усної творчості з давніх-давен сформувалася або проторувала собі а шлях у світ старогрецьких міст-держав.

Іншими словами: байка — коротка прозаїчна чи віршована розповідь, у якій діють символічні персонажі, що втілюють різні людські типи й ілюструють принципи моралі або практичної доцільності. Моральний урок або міститься в самому оповіданні, або може бути прямо сформульований в особливому, окремому від нього міркуванні.

Дійовими особами найчастіше є тварини, але іноді людські істоти, чи неживі предмети. До баєчної форми близька притча (парабола), однак, на відміну від байки, притча існує усередині великого тексту, а не самостійно. Жанр бестіарію теж має риси, що зближають його з байкою. Короткі байки іноді називають апологами.

З часів античності і до наших днів байка служить зразком життєвої мудрості, засобом навчання і формою сатири. На ранніх ступінях людської цивілізації казки про тварин сприймалися буквально; байка як літературний жанр виникла лише тоді, коли у тварин стали бачити символи людських достоїнств і пороків.

У Греції всі байки звичайно приписували Езопу, нібито вихідцю з Фрігії, які жили в 6 ст. до н.е. Перші рукописні збірники байок, складені Деметрієм Фалерським (біля 300 до н.е.) і іншими авторами, до нас не дійшли. Більшість збережених прозаїчних збірників "езопових байок" є переробками пізньоантичного і візантійського часу. Віршовані перекладання цих байок латинською мовою зробив Федр (1 ст.), на грецьку — Бабрій (2 ст.). Близько 5 ст. був зроблений прозаїчний переказ байок Федре під заголовком Ромул; з багатьма доповненнями, випробувавши більш 12 переробок, він доніс езопівську традицію до середньовічної Західної Європи і вперше був надрукований у 1476. Латинські байки переводилися на багато європейських мов.

Що в Греції існувала певна байкова традиція вже в VIII-VII ст. до н. е., доводить, наприклад, байка, переказана Гесіодом у його поемі "Роботи і дні". Зміст її такий: Яструб, спіймавши Соловейка, що жалісно пискав у нього в кігтях, наказує йому мовчати, бо, мовляв, все одно він — Яструб — сильніший і від нього залежить, чи з'їсти слабшого Соловейка, чи пустити його на волю. Той нерозумний, хто хоче змагатися з дужчим, бо не перемаже, а тільки завдасть собі лиха. Крім Гесіода, переказували байки або створювали їх за готовими зразками ще й Архілох, Стесіхор, Сімонід.

В Архілоха розповідається про те, як заприятелювали Орел з Лисом, як Орел зрадив його, а той помстився; як Мавпа ридала на могилах великих людей, оплакуючи

їх як своїх предків, а Лисиця сказала їй: "Добре ти збрехала, бо з цих померлих ніхто не підведеться, щоб покарати тебе за твою брехню".

Ця байкова спадщина, яка "ходила" в народі, поступово зростаючи й ускладнюючись, була, за легендою, вперше літературно оброблена Езопом. Але вже за античних [130] часів справжнє буття Езопа викликало багато сумнівів. Перше згадування про нього знаходимо у відомого старогрецького історика й географа V ст. до н. е. Геродота, який називає його рабом Іадмона на острові Самосі за часів фараона Амазіса (середина VI ст. до н. е.) і розповідав про його насильницьку смерть. З цього оповідання, очевидно, розвинулися пізніші, а на підставі їх склалася ціла народна книга про життя Езопа, горбаня-фрігійця (Фрігія — країна в Малій Азії), який був рабом Ксанта, вчителя філософії, "хоча й невігласа"; згодом Езоп був визволений від рабства і служив при дворі лідійського царя Креза. Крез послав його в Дельфи з грошима для храму, але Езоп повернув йому гроші, кажучи, що не варт їх туди передавати. Саме в Дельфах ніби загинув Езоп, скинутий з скелі за блюзнірство. Звичайно, всі ці подробиці були вигадані значно пізніше, ніж склалися прозаїчні байки з несталою мораллю, фантастичними ситуаціями, де переважно діють тварини. Вже за античних часів були спроби впорядкувати ці байки, об'єднавши їх у збірнику. Перший, хто зібрав їх, був Деметрій Фалерейський (350 р. до н. е.), державний діяч, філософ і письменник IV ст. до н. е.

Із збірок, які збереглися до нашого часу, найстаріша укладена (I ст. н. е.) вільновідпущеником імператора Октавіана Августа, Федром, який переказав байки в латинських віршах. З книги Федра утворилася пізніша латинська прозаїчна версія, зв'язана з ім'ям якогось Ромула, що мала великий вплив на розвиток байкового жанру за середньовіччя і в епоху Відродження. В III ст. н. е. обробив байки Бабрій (очевидно, погребений римлянин) у грецьких віршах; в IV-V ст. н. е. латинськими віршами їх обробляв Авіан. В XI ст. складеш були дві прозаїчні версії, які використав монах Максим Плануда (1300) для свого збірника Езопових байок, до якого він додав також докладний "Життєпис Езопа".

Щодо подальшого поширення байок Езопа в європейській літературі, то досить буде згадати, що всі європейські письменники, які складали байки, тією або іншою мірою були спадкоємцями Езопа. В українській літературі можна простежити те ж саме наслідування; це буде особливо наочно для читача, коли він зіставить з наведених нижче байок такі, як "Ворон і Лисиця", "Мурашки й Цикада" з відповідними байками Л. Глібова: "Гава й Лисиця", "Коник-Стрибунець".

В Індії деякі буддійські розповіді, що відносяться до жанру джатака, нагадують грецькі байки; без сумніву, індійська і грецька традиції дещо запозичали друг у друга. Панчатантра (ок. 3-4 вв.), збірник коротких розповідей (здебільшого про тварин), об'єднаних вишуканою рамковою композицією, була написана як наставлення для царевичів — коли епоха розквіту буддійської літератури уже відійшла в минуле. Санскритський текст цієї книги був переведений на староперсидський, а в 8 в. з цієї редакції був зроблений арабський переклад, названий Розжарювала і Димна (по іменах

шакалів, що діють у першому розділі) і получивший дуже широке поширення. Близько 1270 єврейська версія Панчатантри була переведена Іоанном Капуанским на латинську мову. Завдяки його книзі Керівництво для людського життя (*Directorium Vitae Humanae*) європейці познайомилися з багатьма східними байками. Інші байки попадали з країн Сходу в Європу в усній передачі.

Коли в епоху Відродження оживився інтерес до класичної літератури, італійські гуманісти стали привозити з Візантії рукопису з грецькими байками. Один такий грецький збірник (з латинськими перекладами) був надрукований у Мілані в 1479 і потім багато разів перевидавався в "кишеньковому" форматі з рівнобіжними грецьким і латинським текстами. Важче простежити долю байок, що існували в усній традиції й іноді перегукувалися з грецькими першоджерелами.

Список використаної літератури:

1. Античная басня. М., 1991
2. Виндт Л. Басня как литературный жанр. Поэтика. Л., 1927
3. Гаспаров М.Л. Античная литературная басня. М., 1971
4. Історія світової літератури. — К., 2000.
5. Классическая басня. М., 1981
6. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. Басня, пословица, поговорка. Харьков, 1930
7. Українська та зарубіжна культура. Підручник / За ред. Козири. — К., 2001.